

СОЦІОЛОГІЯ

УДК 372.001

Г. П. Клімова, доктор філософських наук, професор

ІСТОРІЯ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ: АКСІОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розкривається багатоплановий і динамічний характер Болонського процесу. Розглядаються його концептуально-методологічні аксіологічні орієнтири і нормативно-методичні документи. Аналізується вплив Болонського процесу на посилення європейської інтеграції та підвищення конкурентоспроможності європейської вищої освіти шляхом перебудови системи навчання на вузівському рівні.

Ключові слова: *вища освіта, Болонський процес, європейський простір вищої освіти, структура кваліфікацій, забезпечення якості вищої освіти, академічні цінності, аксіологічні орієнтири.*

Актуальність теми. Сучасна важлива тенденція у сфері вищої освіти — створення освітнього простору в Європі — це реальність, без якої неможливо формувати й реалізовувати стратегію розвитку освіти в Україні. Однак формування вищої освіти, як показує світовий досвід, може бути успішним тільки в тому випадку, якщо національна освіта не втрачає своїх здобутків, а органічно вписується у європейські інтеграційні аксіологічні орієнтири Болонського процесу, який має певні періоди свого розвитку.

Наукова розробка проблеми. В останні роки з'явилася велика кількість праць, що присвячені інтеграційним процесам у системі вищої освіти в рамках Болонського процесу. Серед вітчизняних авторів слід звернути увагу на праці В. Андрущенко, Б. Гершунського, П. Гуревича, С. Клейка, О. Конда-

кова, В. Кременя, В. Лутая та ін.; серед російських авторів — Б. Вульфсона, З. Малькової, Л. Лазаревої, І. Марцинковського, М. Карпенка, М. Ларіонової та ін. Велику зацікавленість викликають дослідження закордонних учених (Л. Верб'як, Р. Гаретт, К. Кембелл, Ф. Кумбс, А. Терек, В. Бруковер, Ж. Жадо та ін.). Усі ці автори, так чи інакше, розглядають питання, що торкаються переосмислення світоглядно-ціннісних основ сучасного простору вищої освіти в сучасних соціокультурних умовах.

Водночас на сьогодні недостатньо дослідженими залишаються змістові та структурні особливості становлення європейського освітнього простору у період активних соціальних перетворень. *Метою* роботи є узагальнення сучасних тенденцій розвитку вищої освіти європейських країн на основі реалізації принципів Болонського процесу на різних стадіях його розвитку.

Процес об'єднання Європи супроводжується створенням спільного освітнього і наукового простору та розробки єдиних критеріїв і стандартів у цій галузі в масштабах усього континенту. Зазначений процес дістав назву Болонського (від назви університету в італійському місті Болонья, де було представлено ініціативи культурно-освітніх інтеграційних процесів).

Офіційною датою початку Болонського процесу прийнято вважати 19 червня 1999 р., коли на конференції в Болоньї міністри освіти 29 європейських держав прийняли декларацію «Зона європейської вищої освіти», або так звану Болонську декларацію [1]. Україна приєдналася до Болонського процесу 19–20 травня 2005 р. на Бергенській конференції європейських міністрів вищої освіти.

Учасниками Болонського процесу на сьогодні є 47 країн: з 1999 р. — Австрія, Бельгія, Болгарія, Велика Британія, Греція, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Ісландія, Іспанія, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія, Швеція, Швейцарія; з 2001 р. — Хорватія, Кіпр, Ліхтенштейн, Туреччина; з 2003 р. — Албанія, Андорра, Боснія та Герцеговина, Ватикан, Росія, Сербія та Чорногорія, колишня Югославська Республіка Македонія; з 2005 р. — Вірменія, Азербайджан, Грузія, Молдова, Україна; з 2010 р. — Казахстан.

До складу офіційних учасників Болонського процесу входять три азійських країни (Азербайджан, Вірменія, Грузія), а дві країни (Росія та Туреччина) розташовані як на європейському, так і на азійському континентах. Активну участь у Болонському процесі беруть також вищі навчальні заклади деяких європейських та азійських країн, що офіційно не є його учасниками (Білорусь, Киргизстан), а також деякі з ВНЗ США.

Болонський процес має свою передісторію й історію, які складаються з декількох періодів.

Перший період передісторії Болонського процесу датується 1957–1982 рр. Початком можна вважати Римський договір 1957 р., за яким діяльність Європейського Союзу (ЄС) у галузі освітньої політики обмежувалася заохоченням співпраці між державами-членами без втручання в зміст навчального процесу й організацію освітніх систем окремих країн, поважаючи їхню культуру та мовну різноманітність. Водночас із розширенням масштабів міграції робочої сили актуалізується питання щодо порівняння освітніх систем з метою стандартизації документів про рівень їхньої освіти та забезпечення взаємовизнання дипломів про освіту.

У 1967 р. відбулася перша Європейська спільна конференція міністрів освіти, яка започаткувала складний процес вироблення єдиного загальноєвропейського підходу до вищої освіти.

Починаючи з 1950-х рр. було розроблено та прийнято низку європейських конвенцій щодо еквівалентності дипломів і визнання періодів навчання: Європейська конвенція про еквівалентність дипломів, якими відкривається доступ до університетів (1953 р.); Європейська конвенція про еквівалентність періодів університетської освіти (1956 р.); Європейська конвенція про академічне визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і вчених ступенів в арабських і європейських державах басейну Середземного моря (1976 р.); Конвенція про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і вчених ступенів у країнах Європейського регіону (1979 р.).

Другий період формування ідей європейської освітянської інтеграції (1983–1992 рр.) характеризується конкретизацією цілей і завдань, поглибленням узгодженої з реаліями країн кооперації вищої освіти в межах Євросоюзу. Так, відпрацьовувалися правові аспекти щодо суб'єктів навчального процесу, розроблялися відомі міжнародні проекти COMET, ERASMUS, LingWa, TACIS та інші, у яких наголошувалося на необхідності посилення взаємозв'язків вищої освіти та виробничих структур, розробки узгоджених між вищими навчальними закладами навчальних планів і програм, сприяння вивченню іноземних мов тощо. У 1990 р. було прийнято Європейську конвенцію про загальну еквівалентність періодів університетської освіти.

Подією планетарного масштабу наприкінці другої декади вересня 1988 р. стало святкування 900-річчя найстарішого в Європі **Болонського університету**. Заснований у 1088 р. під назвою Європейський університет, він відіграв надзвичайно важливу роль у розвитку науки та культури всього світу. На свято приїхали ректори понад 300 університетів Європи (і не лише Європи), найвідоміші та найвпливовіші релігійні, громадські та політичні діячі, діячі культури й освіти з багатьох країн. Серед присутніх були: Папа Римський Іоанн Павло II, мати Тереза, Далай-лама та багато інших відомих

особистостей. Святкування супроводжувалися численними зустрічами, консультаціями, прийомами, семінарами.

До цієї події експертами було підготовлено й узгоджено історичний документ, який 18 вересня в урочистій обстановці підписали присутні на святкуванні ректори європейських університетів. Його за аналогією з визначним середньовічним документом, відомим як Magna Charta Libertatum — Велика Хартія Вольностей, було названо Magna Charta Universitatum — Велика Хартія Університетів. У Хартії було проголошено фундаментальні засади, які раз і назавжди мають бути основою призначення університетів як центрів культури, знань і досліджень.

Велику Хартію перекладено багатьма мовами світу. Офіційні переклади контролює Наглядова рада (Magna Charta Observatory), президентом якої є професор Фабіо Роверсі (Монако) — ректор Болонського університету в далекому 1988 р. Приємно усвідомлювати, що існує офіційний переклад й українською мовою. Magna Charta Universitatum було проголошено за 11 років до виникнення поняття «Болонський процес», вона є його невід'ємним складником.

Серед перших українських університетів, які підписали Велику Хартію, були: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна та Дніпропетровський державний університет імені Олеся Гончара. У вересні 2003 р. Хартію університетів підписали Одеський національний університет ім. І. І. Мечнікова та Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут».

Під впливом Маастрихтського договору (м. Маастрихт, Нідерланди) у 1992 р. головами держав та урядів 12 країн — членів Європейського співтовариства було започатковано міжнародне об'єднання. На додаток до національного громадянства Договір увів громадянство ЄС. З цього часу розпочався **третій період** передісторії Болонського процесу. Програми SOCRATES, Leonardo da Vinci, «Молодь», TEMPUS були спрямовані на стимулювання інтеграційних процесів та модернізацію освіти в країнах континенту. Із середини 1990-х рр. ідеї євроінтеграції вищої освіти поширюються у Східну Європу, зокрема в Україну.

Саме в документах цього періоду, передусім у Програмному документі ЮНЕСКО «Реформа і розвиток вищої освіти» (1995 р.), було проаналізовано об'єктивні умови та суб'єктивні чинники, які спричинили поглиблення розвитку інтеграційних процесів освіти й економіки, освітніх систем Європи. Виділялись правові, соціально-економічні, лінгвістичні проблемні чинники, які обмежували європейську мобільність, зростаючу роль освіти та професійної підготовки як принципової умови економічного та соціально-економічного розвитку сучасного суспільства.

Значною подією стало те, що 1996 р. було оголошено для Європи роком освіти впродовж усього життя. 11 квітня 1997 р. у Португалії під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО 43 країни підписали Лісабонську конвенцію про визнання кваліфікацій, які належать до вищої освіти Європи (це перший офіційний документ у контексті Болонського процесу, до якого приєдналася Україна). Її основною метою стало формування правового поля вищої освіти Європи та полегшення визнання документів про освіту різних країн. Організацію спостереження за реалізацією Конвенції покладено на Комітет Конвенцій про визнання кваліфікацій у вищій освіті у Європейському регіоні та Європейську мережу національних інформаційних центрів з питань академічного визнання і мобільності, що створена у 1994 р.

Подальша розробка гармонізації європейської системи вищої освіти зафіксована в **Сорбонській** спільній декларації, яку було підписано 25 травня 1998 р. під час зустрічі з нагоди 800-річного ювілею Паризького університету міністрами освіти чотирьох країн (Велика Британія, Італія, Німеччина, Франція). Декларація поставила питання про формування відкритого європейського простору у сфері вищої освіти, прозорість і зрозумілість дипломів, ступенів і кваліфікацій; орієнтацію на двоступеневу структуру вищої освіти (бакалавр — магістр); використання системи кредитів (ECTS) тощо. Кредити може отримати кожен, хто бажає навчатись у європейських університетах. У студентів буде доступ до різних освітніх програм, зокрема можливість навчатися багатопрофільно, розвивати знання мов, використовувати інформаційні технології. Цей документ треба розглядати як такий, що надав первинного поштовху процесу консолідації європейського простору вищої освіти в контексті загальноєвропейського процесу і який пізніше отримав назву Болонського. Постала необхідність вироблення єдиних стандартів вищої освіти; підняття рівня кваліфікаційних вимог до фахівців, щоб бути конкурентоспроможними на ринку праці та припинити відтік студентів і молодих учених до США.

Започаткувала історію Болонського процесу офіційна зустріч міністрів освіти з 29 країн Європи (19 червня 1999 р. у м. Болонья, Італія). Вона ознаменувалася прийняттям спільної «Болонської декларації». Запровадила регулярні — через кожні 2–3 роки — зустрічі (конференції) міністрів освіти європейських країн, які залучилися до процесу створення єдиного європейського простору вищої освіти. Важливо звернути увагу на те, що в Болонській декларації вже застосовується теза щодо створення європейського простору вищої освіти до 2010 р. Віднині курс було взято на **структурну модернізацію національних систем вищої освіти** так, щоб вони стали працювати на розвиток «суспільства знань». Європейська Комісія пропонує

таке визначення цього суспільства: «Суспільство, де процеси та практика засновані на виробництві, розподілі та використанні знань» [2, с. 7].

Декларацією було визначено шість ключових цілей формування єдиного простору вищої освіти:

- прийняття системи легко зрозумілих і сумірних ступенів, зокрема, через упровадження Додатка до диплома для забезпечення можливості працевлаштування європейських громадян і підвищення міжнародної конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти;

- прийняття системи, що заснована на двох основних циклах — доступному та післяступеневому. Доступ до другого циклу вимагатиме успішного завершення першого циклу навчання тривалістю не менше трьох років. Ступінь, що присуджується після першого циклу, має бути затребуваним на європейському ринку праці як кваліфікація відповідного рівня. Другий цикл спрямований на отримання ступеня магістра і/або доктора, як це прийнято в багатьох європейських країнах;

- впровадження системи кредитів за типом ECTS — європейської системи перезарахування залікових одиниць трудомісткості як належного засобу підтримки великомасштабної студентської мобільності. Кредити можуть бути отримані також і в рамках освіти, що не є ще вищою, залучаючи до навчання протягом усього життя, якщо вони визнаються цікавими для приймаючих університетів;

- сприяння мобільності шляхом подолання перешкод до ефективного здійснення вільного пересування, для цього: студентам повинен бути забезпечений доступ до можливості одержання освіти і практичної підготовки, а також до супутніх послуг; викладачам, дослідникам і адміністративному персоналові повинні бути забезпечені визнання і зарахування часу, витраченого на провадження досліджень, викладання та стажування в європейському регіоні, без нанесення збитку їхнім правам, установленим законом;

- сприяння європейському співробітництву в забезпеченні якості освіти для розробки адекватних критеріїв і методологій;

- сприяння необхідним європейським поглядам у вищій освіті, особливо щодо розвитку навчальних планів, міжінституційного співробітництва, схем мобільності, спільних програм навчання, практичної підготовки і провадження наукових досліджень.

Досягнення цих цілей необхідно для зміцнення Зони європейської вищої освіти, створення якої потребує постійної підтримки, уважного керування й адаптації до безупинно мінливих потреб розвитку. Основною ж метою залишається збільшення міжнародної конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти [3, с. 35].

Стратегії навчання впродовж життя отримали назву **Лісабонських**, оскільки вони розглядалися й були схвалені на Лісабонському засіданні Ради Міністрів ЄС у березні 2000 р.

Принципово важливими на цьому етапі розвитку Болонського процесу мають висновки та рекомендації численних конференцій і семінарів експертів (Гельсінський семінар у лютому 2001 р., конференція в м. Саламанка, Іспанія — у березні 2001 р.).

Так, у рішеннях Гельсінського семінару головну увагу приділено дво-ступеневій структурі вищої освіти та відзначено, «що вона сприяє розвитку національної і інтернаціональної мобільності, оскільки передбачає модульний (блоковий) характер навчальних програм» [3, с. 11]. На Саламанській зустрічі було проголошено створення Європейської асоціації університетів (EUA).

Другий період розвитку історії Болонського процесу розпочався в Празі 19 травня 2001 р., де було підписано Празьке комюніке представниками вже 33 країн Європи. На самміті було виділено важливі елементи Європейського простору вищої освіти, а саме: постійне навчання впродовж усього життя; мотивоване залучення студентів до навчання; сприяння підвищенню привабливості та конкурентоспроможності Європейського простору вищої освіти для інших регіонів світу (зокрема обговорювались аспекти транснаціональної освіти).

18–19 вересня 2003 р. у Берліні **розпочався третій етап** Болонського процесу. Було визнано, що магістерський рівень освіти — недостатній для забезпечення належної наукової інноваційності європейської економіки. Тому було прийнято принципово нове рішення — поширення загальноєвропейських вимог і стандартів уже й на докторські ступені. Заплановано масову підготовку молодих докторів (у нас — кандидатів наук) у триступеневій вищій освіті за схемою «бакалавр — магістр — доктор». Рекомендовано обмежитися лише одним науковим ступенем (доктор наук), а не двома (кандидат наук + доктор наук).

На Берлінській зустрічі до Болонської співдружності разом з іншими шістьма країнами було прийнято й Росію.

Черговий самміт країн — учасниць Болонського процесу відбувся 19–20 травня 2005 р. у м. Берген (Норвегія). На ньому до Болонської співдружності приєдналася Україна та ще чотири країни. Серед визначених пріоритетів на конференції особливу увагу приділено взаємодії між сферою вищої освіти та різноманітною дослідницькою діяльністю в усіх країнах-учасниках, а також між європейським простором вищої освіти та європейським простором досліджень.

У результаті було підписано комюніке, у якому на основі попередніх цілей Болонського процесу були визначені пріоритетні напрями розвитку вищої освіти: введення трициклової системи підготовки фахівців (бакалавр — магістр — доктор філософії), створення національної системи забезпечення якості вищої освіти згідно зі стандартами європейської мережі забезпечення якості (ENIC — ENQ), взаємне визнання ступенів і продовження навчання країнами-учасницями.

У грудні 2006 р. було розроблено рекомендації Парламенту і Раді Європи, у яких визначено ключові компетенції, необхідні всім індивідам для особистої реалізації і розвитку, активної громадської позиції, соціалізації і зайнятості. Встановлено вісім ключових компетенцій:

- спілкування рідною мовою;
- спілкування іноземними мовами;
- математична грамотність і базові компетенції в науці й технологіях;
- комп'ютерна грамотність;
- освоєння навичок навчання;
- соціальні і цивільні компетенції;
- відчуття новаторства і підприємництва;
- обізнаність і здатність виражати себе в культурній формі.

У 2010 р. Європейським Союзом ухвалено стратегію «Європа 2020». Цей документ є продовженням Лісабонської стратегії (2000–2010 рр.) і встановлює три пріоритети — розумний, стійкий та інклюзивний розвиток, зміст яких полягає в такому:

- *розумність* передбачає розвиток економіки, що базується на знаннях та інноваціях;
- *стійкість* забезпечується більш ефективним використанням ресурсів;
- *інклюзивність* спрямована на сприяння високому рівню зайнятості населення, соціальному й територіальному згуртуванню (cohesion) [4, с. 5].

Документом також визначено стратегічні показники, які мають засвідчити досягнення успіху у розвитку Європи станом на 2020 рік. До них, серед інших, належать такі:

- 75 % населення віком від 20 до 64 років мають бути працевлаштованими (нині цей показник складає 69 %);
- 3 % ВВП Європейського Союзу має бути інвестовано у сферу досліджень і розробок (R and D) [4, с. 6].

Для реалізації стратегії «Європа 2020» визначено сім програмних ініціатив, серед яких:

- «Інноваційний Союз» (The Innovation Union) — програма, спрямована на розвиток сфери досліджень та інновацій. Реалізація ініціативи розпочалася 6 жовтня 2010 р.;

– «Молодь на марші» (Youth on the Move). Основною метою цієї програми є сприяння навчальній та професійній мобільності молодих людей. Реалізація розпочалася 15 вересня 2010 р.;

– «Порядок денний для нових навичок і роботи» (An Agenda for New Skills and Jobs) — програма, спрямована на інтеграцію професійної діяльності та освіти. Реалізація розпочалася у листопаді 2010 р. [5, с. 11].

Нова стратегія розвитку також констатувала чіткі орієнтири щодо модернізації європейської вищої освіти, які, своєю чергою, були деталізовані у документі «Підтримуючи розвиток і професійну діяльність — порядок денний для модернізації європейських систем вищої освіти» (Supporting growth and jobs — an agenda for the modernization of Europe's higher education systems), ухваленому Європейською Комісією 26 вересня 2011 р. Відповідно до цього документа ключовими завданнями модернізації європейської вищої освіти є:

1) підвищення рівня освітніх досягнень задля забезпечення потреб Європи у випускниках вищих навчальних закладах і дослідниках. Визначено чітку цифру — до 2020 р. 40 % молодих людей повинні мати завершену вищу освіту;

2) поліпшення якості й релевантності вищої освіти;

3) підвищення якості завдяки мобільності та міжнародній співпраці;

4) актуалізація «трикутника знань» (knowledge triangle): зв'язок вищої освіти, досліджень і бізнесу (підприємництва) для досягнення досконалості та регіонального розвитку;

5) покращення врядування та фінансових механізмів [6, с. 4–12].

У цьому ж документі визначено такі основні принципи розвитку вищої освіти, як прозорість, диверсифікація (різноманітність), мобільність і співпраця [6, с. 12].

У сучасних умовах до основних складників процесу модернізації європейської вищої освіти слід віднести такі:

– наявність чіткої стратегії, політики та інструментів модернізації;

– інституційна автономія, інституційні стратегії та профілізація інститутів вищої освіти (розроблення та імплементація профілів організацій);

– професійна підготовка лідерів (вищий рівень) і менеджерів (середній рівень) вищих навчальних закладів.

Зазначений перелік формує основу процесу модернізації вищої освіти як «потужного чинника економічного зростання», що «відкриває двері для кращих життєвих стандартів і можливостей для людей» [7, с. 3].

Висновки. Болонський процес почався ще до підписання Болонської декларації, яка є одночасно і результатом попередніх її ініціатив, і стимуля-

тором процесу реформування вищої освіти. Європейські університети стали носіями європейського стилю та європейської свідомості на основі аксіологічних орієнтирів Болонського процесу. Саме тут закладений базис для формування єдиного загальноєвропейського простору вищої освіти і зближення його моделей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Европейское пространство высшего образования. Совместное заявление министров образования, подписанное в Болонье 19 июня 1999 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://iic.dgtu.donetsk.ua/russian/ovs/bologna.html>.
2. Гончаренко С. І. Гуманітаризація загальної середньої освіти / С. І. Гончаренко, Ю. І. Мальований. – К. : Вид-во НПУ імені Драгоманова, 2004. – 87 с.
3. Болонський процес у фактах і документах / упор.: М. Ф. Степко, Я. Я. Балабаш, В. Д. Шинкарук та ін. – К. : Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.
4. Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth: Communication from the European Commission, Brussels, 3.3.2010. – COM 92010) 2020 final. – 34 p.
5. Endgaging in the Modernization Agenda for European Higher Education. – Brussels : ESMU, 2011. – 47 p.
6. Supporting growth and jobs – an agenda for the modernization of Europe's higher education systems. – Luxemburg : Publication Office of the European Union, 2011. – 26 p.
7. Modernization and employability at heart of new higher education reform strategy [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.europe.eu>.

ИСТОРИЯ БОЛОНСКОГО ПРОЦЕССА: АКСИОЛОГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ РАЗВИТИЯ ЕВРОПЕЙСКОГО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Климова Г. П.

В статье раскрывается многоплановый и динамичный характер Болонского процесса. Рассматриваются его концептуально-методологические аксиологические ориентиры и нормативно-методические документы. Анализируется влияние Болонского процесса на усиление европейской интеграции и повышение конкурентоспособности европейского высшего образования путем перестройки системы обучения на вузовском уровне.

Ключевые слова: *высшее образование, Болонский процесс, европейское пространство высшего образования, структура квалификаций, обеспечение качества высшего образования, академические ценности, аксиологические ориентиры.*

HISTORY OF THE BOLOGNA PROCESS: AXIOLOGICAL ORIENTATIONS DEVELOPMENT OF THE EUROPEAN HIGHER EDUCATION

Klimova G .P.

The article reveals the multifaceted and dynamic nature of the Bologna process. Discusses its conceptual and methodological axiological orientations and regulatory guidance documents Examines the impact of the Bologna process to strengthen European integration and competitiveness of European higher education by restructuring the system of learning at university level.

Key words: *higher education, the Bologna process, the European Higher Education Qualifications Framework, quality assurance of higher education, academic values, axiological orientations.*

УДК 316.614:351.74

*В. Л. Погрібна, доктор соціологічних наук, професор;
О. В. Волянська, кандидат соціологічних наук, доцент*

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

У статті аналізуються сучасні західні теорії ефективності соціальної політики та її критерії, досліджуються вихідні положення кожної теорії, механізми вимірювання ефективності та недоліки. Доводиться, що єдиного підходу до визначення ефективності соціальної політики на сьогодні немає, проте існує безліч теорій, кожна з яких пропонує свої індикатори вимірювання, і вибір теорії залежить від цілей, що їх переслідує дослідник.

Ключові слова: *критерії організаційної ефективності, системний підхід до аналізу критеріїв ефективності, інтегративний підхід до визначення критеріїв ефективності, теорія ефективності як досягнення цілей, концепція конкуруючих цінностей.*

Актуальність проблеми. *Останні події в Україні виявили, що наше суспільство стикнулося з низкою проблем не лише економічного характеру, зростанням корупції і політичною кризою. Свою неефективність наочно продемонструвала соціальна політика держави, яка є найчутливішим інди-*